

PRESENTATIE URMOND, DE GULIKSE MAASHAVEN OP 8 FEBR 1018, SAMENVATTING

Vrijheid Urmond is een stichting met als doel de Urmondse historie na te gaan en zo mogelijk onder de aandacht te brengen. De stichting doet dat o.a. door publicaties.

De laatste publicatie dateert van juni 2017 en was gericht op Urmond en de Maasvaart.

Urmond maakte sinds 1400 deel uit van het hertogdom Gulik. Urmond, was de enige maashaven in het Gulikse (naast Tegelen) en genoot wellicht daarom aandacht van de hertog. Urmond kreeg in de loop van de tijd de status van Vrijheid en had een eenvoudige omwalling met poorten. Zeer waarschijnlijk had Urmond al voor 1400 een aanlegplek voor maasschepen.

Uit Kellnereijrechnungen van rond 1500 weten we dat er zeker vanaf die tijd pacht betaald werd, via ambt Born aan de hertog, voor het tolrecht (evenals voor het marktschip en het voetveer en het visrecht).

Tot in de 17^e eeuw was de Urmondse tol laag. In de loop van de 17^e eeuw steeg de pacht (tot 12000 pattacon p.j. in 1707) en daarmee steeg ook de tol. Zelfs zodanig dat de Urmondse tol er berucht door werd.

Deze kaart is een kadastrakaart uit 1818, gebaseerd op Franse metingen.

De Urmondse haven was een insteekhaven. Via de verbrede monding van de Ur voeren de schepen naar het "bassin d'Urmond", de haven.

Daar werden goederen voor het Gulikse achterland gelost en natuurlijk ook regio-producten geladen. Die goederen werden opgeslagen in de nabijheid van de haven of meteen vervoerd. Via de heerbaan naar Berg. Daar kwam men op de weg Keulen-Antwerpen en kon men dus via het veer naar het westen (Brabant) of via de Maesbahne naar Sittard en eventueel verder naar het Gulikse achterland.

Aan de haven was een tolkantoor, er was een visiteur en een administrateur. In de buurt van de haven waren er opslagplaatsen, een stalhouder voor het wisselen van de paarden en enkele herbergen. Het tolrecht was vaak in handen van vermogende families (vb. Bussy, Maastricht).

Er zijn weinig gegevens over de producten die in Urmond in- en uitgeladen werden. Wel zijn er nauwkeurige registraties van de producten die passeerden en vertold werden (oa Monografie 15, J.Knoors). Die publicatie bevat een schat aan gegevens uit 1682; schippersnamen, boottypes, producten en toltarieven.

De producten die in Urmond aan wal gingen hadden als bestemming het achterland van Gulik (van Sittard tot Dusseldorf) of Brabant. Ze werden op karren geladen en via de heerbaan ten oosten van Berg naar het begin van de Maesbahne vervoerd (thans gemarkeerd door een kruis). Vandaar ging de vracht of via het veer westwaarts of oostwaarts naar Sittard-Gangelt-Julich-Dusseldorf.

Urmond zelf had een marktschip dat wekelijks naar de markt in Maastricht voer. Ook de marktschipper pachtte de rechten van de hertog voor een termijn van 6 jaar. Urmondse burgers gingen met hun te verkopen producten (groenten, fruit, eieren, manden) naar de markt of gingen naar de markt om inkopen te doen.

Ook was er een veerdienst op de Maas van Urmond naar Meeswijk. Die veerdienst heeft tot na de oorlog gefunctioneerd.

De toptijd van de Maasvaart was ongeveer 1650-1750. Toen waren er per dag ong. 7-10 vaarbewegingen. Na de Franse tijd raakte de maasvaart snel in het slop. Verbetering van wegen, aanleg van kanalen, dure tollen en hoog/laag water waren oorzaken.

De Fransen en daarna de Hollanders namen de Gulikse structuur over maar met het wegwijnen van de maasvaart verdwenen systematisch het marktschip, de tol, de wal met de torens, de haven en alle buitendorpse functionarissen.

Rond 1900 was alleen nog maar kolen- en later bruinkoolvervoer over de Maas.

Mede door verzakkingen (Urmond is ong. 5 meter gezakt) als gevolg van de kolenwinning was er vanaf de jaren 50 ieder jaar hoog water in het monumentale havengedeelte. De indirecte oorzaak was het peil van het grondwater. Dat steeg met het maaswater. De eerste schade werd in 1946 gemeld.

Huizen en monumenten stonden ieder jaar onder water. In 1955 werd dat lage gedeelte jammer genoeg rigoreus afgebroken. Staatsmijnen, de veroorzaker, zorgde voor;

- dijken en grondverhoging (tevens vervuiling), pompen tegen het grondwater;
- nieuwe onderkomens in hoger gelegen gedeeltes.

Wat is er in Urmond nog over van de "gouden" tijd van de maasvaart?

- een restant van de kademuur van de haven;
- het schippershuis;
- de Nederlandse Hervormde kerk en gemeenschap;
- de terp en de oude St.Martinus kerk;
- een aantal herenhuizen;
- het trappenstraatje naar de beneden"stad".

Volgens ons nog steeds een bezoek waard !

Urmond febr. 2018, Jo Hendrix namens de "Vrijheid Urmond" .

